

Szakmai beszámoló a BTM Kiscelli Múzeum „*Show és business Pest-Budán: kötéljárók, önmozgányok és más világszámok*” című időszaki kiállításának és katalógusának megvalósításáról

A Nemzeti Kulturális Alap 209106/7 kódszámú pályázatán 1 985 000 Ft támogatásban részesített pályázat segítségével létrehozott, 2022. február 10-étől 2022. május 1-éig nyitva tartó kiállításunk a várostörténet által korábban mostohán kezelt témát dolgozta fel: Pest és Buda kialakuló szórakoztatóiparát, mutatványosait, első cirkuszait mutatta be, a 19. század első éveitől a városegyesítésig tartó időszakra fókuszálva. E témában korábban még soha nem rendeztek kiállítást, és a kérdéskör a történeti szakirodalomban is alig volt feldolgozva. A múzeum gyűjteményében található falragaszokra, nyomtatványokra, grafikákra alapozva bemutattuk a szféra első magyar és nemzetközi sztárjait és műsoraikat: legyenek azok vízenjárók, térhatású képekre szakosodott mutatványosok, szaltózó műlovarnők, az első profi bűvészek, bábosok, légutazók stb. fellépéseit és ezek helyszíneit. A Kiscelli Múzeum emeleti Oratóriumában és a hozzá kapcsolódó terekben Molnár Dániel és Teller Katalin rendezésében, Rác Lőrinc (árté Stúdió) tervei szerint, Molnár Czingi Béla grafikájával megvalósult, közel 200 tárgyat felvonultató kiállítás 12 tematikus szekcióra tagolódott. Ezek közt a nők mutatványosvilágban játszott szerepét, a kornak az Európán kívüli, „egzotikus” emberek testéhez való viszonyát, a tudomány újdonságainak szórakoztatóipari hasznosítását, illetve ezen ipar üzleti fogásait vizsgáló kiállítási egységek is voltak.

A kiállítás előkészítése, rendezése jórészt a COVID-járvány idejére esett, ami az előzetes kutatást, a nagyszámú közreműködővel való kapcsolattartást és a műtárgykölcsönzéseket is megnehezítette. A kiállításra mindazonáltal tíz hazai közgyűjtemény kölcsönzött tárgyakat, és ugyanennyi külföldi intézmény bocsájtott rendelkezésünkre másolatokat, műtárgyfotókat a náluk őrzött különleges műtárgyakról. E tárgyakat és reprodukciókat számos általunk a készítettett audiovizuális felvétel, eszköz egészítette ki: mai artistaművészek által előadott 19. századi légtornász-, műlovar- és bűvészműtárgyak, rekonstruált ködfátyolkép-bemutató; a legérdekesebb német nyelvű falragaszok magyarra fordított szövegeinek, illetve a kor mutatványos-tematikájú szórakoztató zenéjének meghallgatható előadásai. A látogatók egy VR-szemüveg segítségével léghajón a 19. század közepi Pest-Buda fölé emelkedhettek, hogy megtekintsék a korabeli mutatványos-előadások helyszíneit. A Tintaló Társulat bábművészei által megalkotott automata bábót a látogatók is távvezérelhették. A csak magyar feliratokkal készült kiállításához a külföldi látogatók számára esztétikus, ingyenesen elvihető angol nyelvű vezetőfüzet készült. A kiállításához számos kuratori és más szakmai vezetés, muzeumpedagógiai program, a 19. századi előadásokat megidéző bábművészeti és bűvészbemutató kapcsolódott.

A kiállításához többféle korosztályhoz igazítható múzeumpedagógiai foglalkozást dolgoztunk ki. Mivel a bemutatott tárgyak jelentős részét kisnyomtatványok tették ki, a múzeumpedagógiai foglalkozás egy képkeresős játékból indult ki, ennek révén a diákok figyelmét a kiállításra fókuszáltuk. A feldolgozott témák mindegyikéből kellett képet találniuk a résztvevőknek, így benyomást szerezhettek a kiállítás egészéről. Ezután korosztályok, tudásszint és érdeklődés szerint folytattuk a foglalkozást. A kiállítás megengedte, hogy az alsó tagozatos diákokkal állatokról, különleges lényekről és varázstrükkökről, a felső tagozatos, illetve a középiskolás korosztállyal a mutatványosok szociális helyzetéről, illetve – egy számukra újszerű kontextusban – a reformkorról beszélhessünk.

Online foglalkozásunk a kiállításról készített 3D virtuális sétára – <https://www.thinglink.com/scene/1619295913392472065> – épít. Foglalkozásunk során témánként jutunk állomásról-állomásra kérdéseken keresztül. A feltett kérdéseket csak a kiállításban szétnézve lehet megválaszolni, így tud a diák a következő állomásra jutni. A kérdések néha képekre, néha a falszövegekre vonatkoznak. A foglalkozás elsődlegesen a felső tagozatosoknak, illetve a középiskolásoknak szól. Az alsó tagozatosok számára élmény lehet magában a virtuális túrában kalandozni, azt felfedezni. Azoknak a csoportoknak, akik látták a kiállítást, esetleg foglalkozásunkon is részt vettek, az online foglalkozás felelevenítésre, tudásmélyítésre alkalmazható. Azok számára, akik nem látták a kiállítást a helyszínen, az online múzeumpedagógiai foglalkozás és maga a virtuális séta is sok plusz információt nyújthat, új nézőpontokat kínálhat a reformkor társadalmi, kulturális viszonyainak, Pest-Buda nagyvárossá válásának megismeréséhez.

Több tanár és csoport jelezte, hogy meglepte őket a kiállításnak és az általa bemutatott kornak a sokszínűsége. A 19. századi várostörténet, kultúrtörténet egy olyan szeletével találkoztak a Kiscelli Múzeumban, amely korábban teljesen ismeretlen volt számukra. A tanárok visszajelzései alapján – előzetes félelmeikre rációval – a kiállítás mind az alsós, mind a nagyobb, középiskolás csoportok figyelmét le tudta kötni. A látogatások, foglalkozások végére hagyott VR léghajós utazás minden diákat, tanárt elbűvölt. Több résztvevő a foglalkozás után szüleivel is eljött, hogy újra megnézzék a kiállítást; számunkra ez volt a lehető legjobb visszajelzés.

Közel három hónapig nyitva tartó időszaki kiállításunkat 5022 fizető látogató tekintette meg. A kiállítással és annak kísérőrendezvényeivel kapcsolatban 24 Facebook-posztot tettünk közzé, ezek 40 371 elérést és 442 különféle reakciót generáltak. A kiállítás zárását követően honlapunkon közzétettük annak virtuális változatát is, amelyben nem csak a műtárgyak tekinthetők meg közelről, de elolvashatók a német nyelvű falragaszok magyar átiratai is, és amelybe sikerült integrálni a kiállítás összes audio-vizuális elemét, így a virtuális túra a kiállításlátogatást megközelítő

élményt adhat. A jelenleg 3565 megtekintésnél járó virtuális kiállítás aloldala itt érhető el: <http://kiscellimuzeum.hu/showbusiness>

A kiállítás legfontosabb sajtómegjelenései az alábbiak voltak:

énbudapestem.hu – Zubreczki Dávid: Csoda-bábgépely és a lovarkör – a reformkor cirkuszának misztikus világa a Kiscelliben. (2022.02.11.)

<https://enbudapestem.hu/2022/02/csoda-babgepely-es-a-lovarkor-a-reformkor-cirkuszanak-misztikus-vilaga-a-kiscelliben%E2%82%AC%E2%82%AC/>

index.hu – Kozár Alexandra: Show és business Pest-Budán: kötéljárók, önmozgányok és más világszámok. (2022.02.06.)

<https://index.hu/kultur/2022/02/06/show-es-business-pest-budan-koteljarok-onmozganyok-es-mas-vilagszamok/>

hypeandhyper.com – Márkus Dorottya: Egy „szenzációs“ kiállítás | Show és business Pest-Budán. (2022.03.23.)

<https://hypeandhyper.com/egy-szenzacios-kiallitas-show-es-business-pest-budan/>

24.hu – Borovitz Tamás: Kétfejű énekes és mikrofonserős erőember szórakoztatta a magyarokat. (2022.02.20.)

<https://24.hu/let-stilus/2022/02/20/show-business-reformkor-kiallitas-szorakoztatoipar-kiscelli/>

kultura.hu – Rác András: Mutatványosok a Kiscelli Múzeumban. (2022.02.11.)

<https://kultura.hu/mutatvanyosok-a-kiscelli-muzeumban/>

demokrata.hu – Sentei Anna: Gepárdok a promenádon. (2022.03.20.)

<https://demokrata.hu/kultura/gepardok-a-promenadon-501154/>

nepszava.hu – Csider István Zoltán: Mágusok kora. (2022.02.16.)

https://nepszava.hu/3146629_magusok-kora

A kiállításához a kurátorok tollából 232 oldalas, tudományos igényű, gazdagon illusztrált katalógus készült 100 példányban magyar, ill. német nyelven. E színvonalas kiadvány reményeink szerint a jövőben mind a hazai, mint a külföldi szakközönség számára alapvető kiindulópontként fog szolgálni a pest-budai szórakoztatóipar kutatásához. A megjelent köteteket múzeumi kiadványcsere keretében juttatjuk el a közreműködő bel- és külföldi intézményeknek, szakkönyvtáraknak.

Teller Katalin – Molnár Dániel: *Show és business Pest-Budán: kötéljárók, önmozgányok és más világszámok.* Budapest, Budapesti Történeti Múzeum, 2022.

Dániel Molnár – Katalin Teller: *Show und Business in Pest-Ofen. Seilgängerinnen, Automaten und andere Kunststücke von Weltruf.* Budapest, Budapesti Történeti Múzeum, 2022.

A szakmai beszámoló elérhetősége a Kiscelli Múzeum honlapján:

http://kiscellimuzeum.hu/palyazati_beszamolok

A szakmai beszámoló elérhetősége a Hungaricana honlapon:

hungaricana.hu/hu/nka-palyazati-beszamolok/2022/				
	szakmai beszámoló			
Budapest Főváros Levéltára	Budapesti Levéltári Mozaikok 2021. évi megjelenítése	1484625	208201/00004	Megtekintés
Magyar Könyvtárosok Egyesülete	A Magyar Könyvtárosok Egyesülete Könyvtárvilág című webmagazinjának 2021. évi megjelenítése	500000	208201/00006	Megtekintés
Tarisznyás Márton Múzeum	A Tarisznyás Márton Múzeum online népviseletkiállításának megvalósításáról	1000000	209103/00001	Megtekintés
Csáki Székely Múzeum	Beszámoló az ötnapos restaurátor workshopról	1440000	209103/00002	Megtekintés
Szabadkai Városi Múzeum	Szent László király festett üvegablak restaurálására	600000	209103/00005	Megtekintés
Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum	Csokoládékatoná - Édes pillanatok a Nagy Háborúból című időszaki kiállítás	2000000	209106/00001	Megtekintés
Ferenczy Múzeumi Centrum	A Photolab kiállítás programjainak megvalósítása 1. A szabadság gesztusai: Bácsi Róbert László egyéni kiállítása, 2. Kincső. The Orbital Stranger Project: Aknay Csaba és Kotschy Gábor alkotópáros kiállítása, 3. Passing Time: Deim Balázs egyéni kiállítása	1500000	209106/000020	Megtekintés
Budapesti Történeti Múzeum	Kiscelli Múzeum: a "Show és business Pest-Budán" c. kiállítás pályázatának szakmai beszámolója	1985000	209106/00003	Megtekintés
Budapesti Történeti Múzeum	Műtárgyak a szabadban állandó kiállítás	2000000	209106/00006	Megtekintés
Kiskunhalas Város Önkormányzatának Thorma János Múzeuma	Szilády Áron kiállítás, vándorkiállítás, katalógus, digitális tartalom	1800000	209106/00007	Megtekintés
Evangélikus Országos Gyűjtemény Múzeum	Szakmai beszámoló Szeretetek eledele - a tápláléktól a valódi asztalközösségig	1800000	209106/00008	Megtekintés

Budapest, 2022. augusztus 25.

Csáki Tamás

Csáki Tamás

főosztályvezető-helyettes

BTM Kiscelli Múzeum